

549. Tápiószentmárton, Hatvani-hegy
(KÖH 54332)

(Pest megye) B

A jelentést lásd a kötet 117. oldalán!

MIKLÓS ZSUZSA

550. Táplánszentkereszt, Mohácsi mezőtől K-re
(KÖH 62432)

(Vas megye) B

A Szombathely–Hévíz közötti 400 kV-os távvezeték Vas megyei szakaszának építését megelőzően 2009. március 2-án régészeti feltárást végeztünk a 0155/1 hrsz. ingatlanon. A tervezett 29. sz. oszlophely építéséhez kapcsolódóan kb. 132 m²-t kutattunk. A szakfelügyelet során végzett gépi humuszolás után az oszlophely egyik lábát érintően sötét elszíneződésként mutatkozott egy nagyméretű, 4 m hosszú és 1 m széles régészeti jelenség. Az objektum betöltése egységes, enyhén agyagos, sötétszürke színű, amiben nagyobb mennyiségű kora bronzkori, minden bizonnyal a Makó-kultúra népéhez köthető emléket találtunk, főleg kerámiatöredéket, rossz megtartású állatfog maradványait valamint a K-i felében paticsdarabokat. Az objektum egy része a szelvényen kívül esett, ezért csak három irányban vált meghatározhatóvá kiterjedése.

Munkatárs: Isztin Gyula.

NAGY MARCELLA

551. Tényő, Várhegy
(KÖH 35817)

(Győr-Moson-Sopron megye) B

2009. november 30. és december 4. között tervásatást végeztünk az őskori(?) magaslati telepként számolt lelőhelyen. A Xántus János Múzeum raktárában egyetlen csiszolt kőbalta van Tényő, Várhegy jelöléssel leltározva.

Összesen 4 szondát húztunk a dombtető D-i és É-i oldalán. A szondák minden esetben negatívak voltak. A D-i két szondában néhány bronzkori cseréptöredék került elő a humuszból. A rétegviszonyok azt mutatják, hogy a szőlőművelés a valószínűleg meglévő bronzkori lelőhelyet teljes egészében megsemmisítette. A dombtetőt körbeveszi egy kisebb földhányás, ennek kora bizonytalan, valószínűleg a középkori–újkorai szőlőmunkálás emléke.

Munkatársak: Bartha Sándor, Losonczy Máté, Semperger Zoltán. A feltárást a Mursella Régészeti Egyesület anyagi támogatása tette lehetővé.

MOLNÁR ATTILA

552. Tihany, Csokonai-liget
(MRT 2. k. 45/4 lh., KÖH 74627)

(Veszprém megye) Kö, Kú

2009 júniusában próbafeltárást végeztünk a bencés apátságtól ÉNy-ra fekvő területen (120/1–2 hrsz.),

épületépítést megelőzően. Jóllehet a környék régészeti lelőhely, az onnan származó leletekre vonatkozó adatok meglehetősen bizonytalanok. Az apátság közelsége miatt azonban nem zárható ki, hogy a belőle létrehozott vár (MRT 45/2 lh.) egyes védművei benyúltak a terület alá. A Csokonai-liget kiemelkedő dombja egy 20. sz. elejéről való kriptát is rejt magában.

Az apátsági templom É-i falára merőlegesen kitűzött kutatóárkunkban feltártuk a kripta betonfödémét, ill. igazoltuk, hogy ennek építésekor egy jóval korábbi falat elpusztítottak. Az egykor ÉK–DNy irányú, fehér meszes habarcsba rakott törtkövekből kialakított, sziklára alapozott, enyhén rézsús fal (támfal?) egy külső falsarkot képezett. A fal vastagságát a kripta beásása miatt nem tudtuk mérni.

A rétegek relatív kronológiájából következően, s mivel a tihanyi vár 16–17. századi ábrázolásai a védművek környezetében már semmilyen épületet nem jelölnek, feltételezzük, hogy középkori falakról lehet szó. Érdelemleges leletanyag (16–17. századi kerámia- és kályhaszem-töredékek, szórvány embercsontok) csak a legfelső humuszrétegből, ill. a közvetlen alatta lévő – legújabb kori – rétegből származott. A természetes, vízszintes felszín képező mészszipap altalajt 188,11 m-en azonosítottuk, közel 2 m-rel magasabban, mint 1982-ben Kralovánszky Alán, amikor a kripta bejáratának előterében végzett ásást, és az É-i várak alját megtalálta. Ez egyelőre arra utal, hogy kutatóárkunkat az egykori szárazároktól É-ra levő területen jelöltük ki. Egy másik kutatóárkunk ennél is északabbra azt mutatta, hogy a szikla egyenetlen felszíne ÉÉK felé emelkedik, a vizsgált ponton nem sokkal a mai talajfelszín alatt található. Pontosabb adatokkal csak további feltárással szolgálhat.

FÜLÖP ANDRÁS

553. Tilaj, Alsó-dűlő II.

(KÖH 73489)

(Zala megye) U

Régészeti szakfelügyelet során a Szombathely–Hévíz 400 kV távvezeték nyomvonalában a 195. sz. oszlop két talphelyén találtunk régészeti jelenségekre utaló elszíneződéseket, melyeket 2009. február 26-án tártunk fel. A keletebbi talppárban feltárt három objektumból kis mennyiségű, nagyon kopott neolitik (DVK) kerámia került elő. A Zalacsányi-patak magaspártján 57140 számon ismert lelőhelytől D-re előkerült objektumok egy új régészeti lelőhely részét képezik.

STRAUB PÉTER

554. Tiszabездéd, Páskum

(KÖH 51938)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) I

Záhony térség belső közúti infrastruktúrájának az ipari logisztikai fejlesztésekkel összehangolt fejlesztéséhez kapcsolódóan végeztünk kutatást a területen. A lelőhely

a településtől ÉK-re fekszik a Tiszaszentmárton felé tartó út mellett. A főleg homokból álló talaj sík, csak néhol található benne egy-egy kisebb mélyedés. A területet korábban nem érintette régészeti kutatás, helyi bejelentés alapján lokalizálhattunk egy kisebb lelőhelyet (260×70 m) az adott helyszínre, a szondázás a DK-i sarkát érintette.

A humuszolást és a dokumentálást 2009. október 27–29. között végeztük el, összesen 600 m² területen. Három árok és egy gödör feltárását észleltük, leletanyag nem került elő. Az észlelt jelenségek egy nagyobb területre kiterjedő kutatást tesznek szükségessé.

Munkatársak: Kriveczky Béla régész, Jankovics Máté technikus.

KISS CSABA KÁLMÁN

555. Tiszabura, Bónis-hát (KÖH 56147)

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) U, B, Sza, Ge, A

A nagykunági tározó építéséhez kapcsolódóan 2009. május 13. és október 12. között megelőző feltárást végzett az ELTE Régészettudományi Intézete. A lelőhely a Tisza bal partján, Pusztataskony település DNy-i határában terül el a folyó magaspártjának É-i peremén. A magaspárt pereme és teraszának jelentős többsége homok alkotta altalaj, melyeket agyagos foltok tagolnak. A régészeti jelenségek elsősorban a homokkal kevert altalaj által meghatározott területen jelentkeztek nagyobb sűrűségben.

A munkálatok első ütemében elvégeztük a lelőhely nyomvonalba eső szakaszának fémkereső műszeres átvizsgálását. A felső szántott és a bolygatatlan, alsó humuszrétegekből 85 őskori és népvándorlás kori bronz-, ill. vastárgy került elő. Valamennyi pozícióját műszerrel rögzítettük és körülbelül 10%-ukat egyértelműen objektumokhoz lehetett kötni.

A lelőhely első megtelepedési periódusa a *középső neolitikumra* keltezhető és az alföldi vonaldíszes kerámia művelődéséhez kapcsolható. Épületekre utaló nyomokat nem lehetett megfigyelni, de a felület É-i határát alkotó, feltöltődött meder mentén több nagyméretű agyagkitermelő gödör került elő, míg a meder D-i oldalán húzódó, magas homokháton 10–12 kisebb méretű tárológödört bontottunk ki. A települési objektumok bontása során összesen négy felnőtt és három gyerekcsontváz látott napvilágot. A felnőttek közül csupán egyet temettek szabályosan, edénymelléklettel, a gyerekek egy kisméretű gödörben feküdtek, rendezetlenül, egymáson. A lelőhely neolitikus leletanyaga szegényes, kevés finom és díszített kerámiát tartalmazott, a kő leletanyag mennyisége is kevés.

A második megtelepedésre a *késő bronzkor* folyamán került sor. A lelőhelyen kereszt irányba futó két homokhát egyaránt intenzíven lakott volt ebben az időszakban, ugyanakkor a köztes, agyagos talajú területeken nem lehetett településre utaló nyomokat megfigyelni. A lakott homokhátak településszerkezete azonos képet mutat.

Az É-D-i tájolású épületeket részleteikben lehetett csak megfogni, általában kettő, egy esetben három cölöpsor jelölte a 8–10 m hosszú és 3–4 m széles épületek helyét. Az épületek elszórva, egymástól 15–20 m-re állhattak. A köztes területeken szabályos tárolóvermeket és nagyméretű, a házak tapasztását adó gödröket egyaránt feltártunk. Leletanyaguk változatos: a nagy mennyiségű kerámia között kelet-alpi típusú, grafitos bevonatú edények, dél-alföldi edénytípusok, a késői halomsíros kerámiaművesség elemei keverednek. A kerámia- és az állatcsontanyag mellett a hulladékkal feltöltött gödrökből bronztörök, kések, tűk, sarlók, öntőformák és egy aranydrót került elő. A D-i homokháton fekvő településrészlet épületei között egy nagyméretű, széles (12–15 m), lépcsőzetesen mélyülő aknával indított és 5,8–6,1 m mély kutat tártunk fel, melynek betöltése 2–2,5 m-es mélységig kiemelkedően nagy mennyiségű települési hulladékot tartalmazott, míg az azt követő 3–3,5 m-en kevés leletanyag jelentkezett. Az alsó fél méteren (5,6–6,1 m-es relatív mélységben) a deszkák-ból ácsolt, csapolt kötésekkel összeállított kútbélés alsó kettő sorát sikerült megfogni. Az utolsó előtti deszkasor elemei a talajvíz mozgásai miatt darabokban, mállékony állapotban maradtak meg, ugyanakkor a legalsó szint deszkái jó állapotúak, balta és vésőnyomok egyaránt megfigyelhetők a felületükön és a csapok bevágásain is.

A településanyagot kiegészíti kettő temetkezés, melyek a lelőhely É-i településrészletén kerültek elő. Az egyik egy három edénymellékletes, szórt hamvas rítusú temetkezés; a rosszul égetett csontok alapján felnőtt személyé. A másik temetkezés egy csecsemő pythos temetkezése, melyet a mezőgazdasági talajművelés erősen tönkretett. Az előkerült kerámia és bronz leletanyag alapján a késő bronzkori település anyagi kultúrája a Reinecke-féle időrendi felosztás szerint a BD és HA1 periódusokra keltezhető és a Gáva-kultúra időszakát közvetlenül megelőző preGáva periódus Tisza-vidékről ismert leletgyűjtéseivel rokonítható. A bronzkori település ÉNy-i, DK-i és DNy-i irányokba a nyomvonal jelenlegi határán kívül is folytatódik.

A *késő szarmata* időszakban települtek meg újra emberek a lelőhely É-i határát jelentő homokháton. A 12 földbe mélyített épület környezetében közel 40 gödört és 5 kutat tártunk fel. A településrészlet a korszakra jellemző szerkezetet mutatta. A szabálytalanul, egymástól 8–10 m-re beásott épületek között a szabadon maradó területet szinte lefedték a kerek, szabályos tárológödörök, míg a kutak a ház- és gödör csoportoktól távolabb helyezkedtek el. A leletanyag nem nevezhető kiemelkedőnek, a szarmata településeken általánosan megfigyelhető leletgyakorisághoz képest szegényes, importok, érmék vagy ékszertöredékek nem kerültek elő. A szarmata település ÉK-i irányba a nyomvonal jelenlegi határán kívül is folytatódik.

Az É-i homokhát Ny-i felén egy kisebb *gepida* település részlete esett a nyomvonalba. A 4 földbe mélyített épületből és 1 tárolóveremből álló objektumcsoport